

ribus de Raana, sci. G. de Unocastello --> (353.10).

Per aquestes formes, ja es veu que el nom no pot venir de *rana* 'granota', majorment no designant una séquia (on fóra nom adequat) sinó una antiga alqueria: una alq. *Rahana*, segons sembla de territori extens i subdividida: per això llavors l'anomenaren, en plural, *Ranes*. Mentre que el grup *aba* o *aa* és ferm indicati d'un origen aràbic.

Segurament mot de l'arrel *ruh* 'fer olor, fer vent'; concretament una variant de l'ar. *raihāna* 'una mirtàcia, una planta olorosa', que almenys a Espanya designa la 'murta' (i del seu genèric *raihān* ve el nom de la murta més popular en cast., el *arrayán*: DCEC, DECH); i també —almenys fora d'Espanya— ha designat altres plantes d'olor (orenga, alfàbega): Dozy, *Suppl.* I, 567.

Sabem que n'hi hagué una variant vulgar sense diftong *rihan(a)* o *rāhān(a)*, usual també a Espanya, car en cast. ant. apareix també en la forma *arraban*, p. ex., en el *Libro de la Montería* i en mss. de la *Gral. Estoria* (DCEC I, 278a23,32; DCEH, 378b26,38). Justament, segons el llibre de peu de Canals, de 1903, hi ha una pda. d'aquest terme, dita *Murtereta* (303 fanecades de monte: GGRV, 502): evidentment traducció catalana, que es faria parcialment, del *Rahana* més antic, per obra de moriscos ja bilingües; és ben possible que fos en l'emplaçament de l'antiga alqueria del *Rept*.

HOMÒNIMS I PARÒNIMS. *Horteta de la Reana*, te. Nàquera (xx, 68.25): recordem la var. *rihāna*. *La Rana*, pda. de Gata (xxxii, 90.13). *La Noguera de Rana*, te. Onil (xxxv, 178.9). Encara que el plural clàssic de *raihāna* fou simplement el genèric *raihān* (*RMa* 'mirtus') o un pl. fracte *raihān* (*PAIc*, 105a1), el vulgar tardà dels moriscos propagà molt els plurals regulars i el de *rihāna* degué ser amb art.: *ar-rehānāt*, d'on probablement *L'Arrejeta*, pda. de Finestrat (xxxv, 134.16).

Reient, partida del Real de Montroi (xxxii, 157.23) on la influència de *aī* (del clàssic *raihān*) causaria *-ān > -en*. També hi vaig recollir per escrit un paratge *Nanes* (xxxii, 38.8), que pot ser una pda. de *La Llosa de Ranes* i estar en lloc de *en-añens*, d'una còpia imperfecta.

Ransol, V. Arans

RAÓ, Vilanova de ~

Poble rossellonès mitja dotzena de k. al SO. de Perpinyà, a la dreta del riu *Rard*, en país on alguns vells estanyis anuncien ja la proximitat del de Sant Nazari a on va a perdre's el Rard. Hi havia hagut alguna població romana o pre-romana en el terme, però un poc apartada de l'actual casc urbà, que es formà tardana-ment a l'E. Mj. a redós d'un castell,¹ més tard en ruïnes, esmentat en docs. de 1328 i de 1419; i un santuari de St. Julià de Vilanova, també en ruïnes i convertit en un mas.

La capella, situada poc al Sud del poble actual, per-

tanyé, junt amb el poble, al monestir llenguadocià de Fontfreda, des de fi del S. XIII al XIV, en què passà a La Grassa. El santuari fou notable i en queden importants ruïnes, descrites per Brutails, *L'Art Religieux au Roussillon*, 23. Les excavacions de restes de l'Antiguitat han estat dirigides i descrites pels Srs. Freix i Eugeni Peprats, en la *Revue Archéologique*; i en un opuscle de c. 1950, on esmenten una «*villa vetus*», a la qual potser es refereixen docs. de 1279 i 1313: amb la qual forma contrast la vila nova (doc. de 932) fundada per *En Raó*.

PRON. POP. Quant al determinatiu que interessa en la nostra obra de lingüistes, Fouché (*Phon. Rouss.*, 234) n'havia recollit la vella pron. *raū*, que en el llenguatge parlat ha cedit davant la forma adulterada, «la Raó»; en les meves enqs. de 1959 i 1960, ja només vaig oir, sigui *bilanóba* i prou, sigui *B. da la raū* a Banyuls dels Aspres i Hortafà, sigui *B. da la raō* a Argelers, Cabestany i Sant Cebrià, i fins (amb timbre intermedí) a La Roca (xxiv, 196.2; xxv, 12.18, 49.23, 5.7, 111.3, 6.24). Es nota que en aquest nom el timbre *ó* (no *ū*), excedint de la isoglossa pròpia del rossellonès, revela el que té d'artificial aquesta forma «la Raó», afavorida per la càndida etimologia popular (l'inf. de St. Cebrià glossava: «perquè sempre tenen raó»).

MENCIONS. ANT. En la primera i alguna altra no consta més que el genèric *Vilanova* (per exemple, *RLR* IV, 511). Així en la primera data consta només que aquell territori, situat entre *Orle* o *Tesà*, que havia estat estrepat (artigat) en temps de Carlemany, fou donat pels seus successors als fills del restaurador, *Wimar* i *Radon* en alou, en l'any 834: així Alart (*Docs. Hist. Pyr. Or.*, 8; i *Hist. Lgd.* v, 1502); segons Abadal l'extirpador era un dels *hispani* refugiats; i l'acte fou ja el 814 (*Els Dipl. Car. a Cat.*, part VI, p. 318): entenc que el doc. ben conegut és de 834, si bé potser ratificant l'acte aHudit de 814, dictat per Lluís el Piadós.

Fou el segon *Radon* el qui sobrevisqué i hi va bastir segurament una residència o cases, i sens dubte un castell, arran de la gran estrada romana de Narbona a La Clusa (o sigui el Portús); 932: «in comit. Rossil. in *Villa Nova* quam vocant *Radoni* --- de uno latere in *Ganganello* --- via que pergit ad stagno *Barriano* ² --- villa *Pollestres* --- in *Rivo Arido* --- via que pergit de *Narbona* in *Ipsa Clusa*» (*Cart. d'Elna*, f° 48; Moreau v, 102 ss.). Des de llavors li quedà ja el nom del fundador de la «vila nova»: *Radóni* (> *Raó*): 1001: «*Villanova* quam dicunt *Radoni*», com afr. del Bèrcol (colle. Moreau); 1015: «*Villanova* quam vocant *Radoni* vel in term. *Pollestres* --- affr. in *Puio Aquilaro* --- *Coma Lobaria*» (Moreau XIX, 12; *Hist. Lgd.* v, 1519); 1359: «*Vilanova* de *Raho*» (*CoDoACA* XII, 126).

Ponsich (*Repertori Toponímico Ross.*, 61) hi afegeix cites de 1171, 1193 i 1174 en la forma *Vi. de Rado(n)*, de *Razo(n)* i 5 del S. XIII en la forma *Racione*. Aquí, doncs, intervé ja la pseudo-etimologia que a causa de la igualtat dels mots en català hi ha volgut veure el mot 'raó': és ja un fet consumat en el S. XVI amb la